

شهرپروند حقوقی | دولت الکترونیک یسا دولت دیجیتال، به استفاده دولت از فناوری اطلاعات برای جابه‌جایی اطلاعات بین مردم، سازمان‌ها، بخش‌های مختلف و از کان دیگر دولتی و بکارگیری فناوری اطلاعات در بخش‌های مختلف دولت به منظور افزایش بهره‌وری و ارتقای سطح خدمات‌رسانی گفته می‌شود و هدف از آن، ساماندهی و تسریع امور و فعالیت‌های مردم، شهروندان و جامعه با بهره‌مندی از فناوری‌های نوین الکترونیکی است. دولت الکترونیک، دولت دیجیتالی، دولت آنلاین و ... همه این اسامی، زاینده دهه اخیر است تا از طراحی تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات (تکنولوژی آی تی) برای افزایش توانایی‌های قوای سه‌گانه مقننه، قضائیه و مجریه به کار گرفته شود. طی سال‌های اخیر در کنار دولت، دستگاه قضائی نیز گام‌های بزرگ و موثری را در راستای ایجاد دادرسی الکترونیک برداشته است؛ از جمله آغاز به کار دفاتر خدمات الکترونیک قضائی که قرار است نقش مهمی در کاهش مراجعات حضوری به دادسراها داشته باشد اما در عمل این گونه نشده است. محمدرضا زمانی در مزارعی (فرهنگ)، وکیل پایه یک دادگستری در گفت‌وگو با «شهرپروند» به نقد عملکرد داین دفاتر پرداخته و از راهکارهای بهبود دادرسی الکترونیک گفته‌است.

جناب زمانی ، اجازه دهید با این سوال گفت‌وگو را شروع کنیم که میزان آشناسایی مردم با ارائه خدمات در دفاتر الکترونیک قضائی به چه میزان است؟

متأسفانه، آگاهی و شناخت مردم و شهروندان نسبت به خدمات دفاتر مزبور بسیار اندک و محدود است. علل این وضع را باید در عوامل متعددی از قبیل «تخصصی و فنی بودن فعالیتت و خدمات در دستتور ارائه دفاتر، جدید و نوین بودن ساز کار خدمات الکترونیک قضائی، تغییرات مکرر در صلاحیت‌ها و روش کار فنی و اجرایی دفاتر، عدم آگاهی کافی مردم به سازو کارهای الکترونیکی، رایانه‌ای و اینترنتی، عدم تبلیغات و اطلاع‌رسانی مناسب، مוסر و کافی برای معرفی همه‌جانبه دفاتر و خدمات متعدد آنها در رسانه‌های جمعی و گروهی و نظام آموزشی کشور، عدم آگاهی کافی مردم به موضوعات و مسائل حقوقی، فقدان فرهنگ حقوق شهروندی و وکالت در ایران» و عدم نهادینه‌شدن آن در جامعه، نقیض وکالت در امور حقوقی به وکلای دادگستری و نمایندگان حقوقی مربوطه، به‌طور نسبی از سوی مردم و عدم‌شناخت کافی مردم (موکلان آنها) نسبت به فرآیند ثبت و جاری شدن امور حقوقی و قانونی مربوطه در دفاتر از نسوی وکلای خود، نبود سازوکار مشاوره مقتضی در دفاتر مزبور برای ارائه مشاوره یا راهنمایی‌های موضوعی و فنی لازم به آنها جهت شناخت نسبت به خدمات دفاتر و فرآیند قانونی و حقوقی آنها... برشمرد.

قضائی ارائه‌شده از نسوی این دفاتر در کاهش نسبی مراجعات مردم و شهروندان به محاکم قضائی و دادسراها بوده است، اما نظر به آن که با ارجاع دادخواست‌ها و شکایات ثبت‌شده در آن دفاتر به مراجع قضائی و قانونی مزبور، نوبتاً بار رسالت اخطار قضائی بر عهده آموزشیه وکلای آنها مینماید، بر مطالعه اوراق و ضمایم دادخواست‌ها، با وجود تحصیل قبلی از نسوی آن دفاتر و حتی اخذ کامل هزینه‌های قانونی مربوطه، به ناچار، موجبات هدایت عملی مردم یا وکلای دادگستری به محاکم قضائی مزبور برای رفع نقض اعلامی به آنها فراهم می‌شود و این در عمل نقض غرض نیز خواهد بود.

یعنی دوباره کاری می‌شود؟

ناخواهیدون اوراق قضائی و ارجاع اسکن و ثبت‌شده در دفاتر، بنابر اظهار قضات و کارکنان دادگاه‌ها یا دادسراها یکی دلایل احضار مردم و شهروندان متقاضی ثبت و ارجاع طرح و تعقیب دعوای آنها در آن دفاتر به محاکم قضائی اوراق قضائی ارسال و ثبت‌شده در محاکم (دادخواست‌ها، شکایات و درخواست‌های حقوقی مربوطه) و ضمایم آنها، همراه با اختلاف شدید در رویه‌های قضائی اوراق مربوط به ارجاع و ثبت دادخواست‌ها و درخواست‌های قانونی شهروندان در شعبات گوناگون، به‌عنوان یکی دیگر از دلایل صدور اخطار رفع نقض از سوی دادگاه‌ها و هدایت مجدد مردم به آن مراکز در عمل بوده و اعلام می‌شود که علاوه بر کاهش تدریجی و نسبی رضایتمندی مردم، هدف تسبیل و کاهش کارایی خدمات آن دفاتر نیز خواهد شد و شایسته توجه بیشتر مسئولان محترم و مربوطه در این رابطه خواهد بود.

اکنون ما شاهد ارسال پیامک‌های قضائی مبنی بر ثبت دادخواست و غیره هستیم، نتایج ارسال پیامک‌ها چیست بوده‌است؟

علاوه بر این، باید از ارسال پیامک‌های ثبت و ارجاع دادخواست‌ها و درخواست‌های حقوقی مردم در دفاتر برای آنها و پیامک‌های مربوط به مراجعه آنان به محاکم قضائی مربوطه نسبت به تصمیمات و اقدامات قضائی مأخوذه و معموله نیز یاد کرد. ارسال پیامک‌های مزبور از حیث اطلاع‌رسانی اولیه و آگاهی نسبت به وضع و فرآیند اجرایی و قانونی ثبت و تعقیب پرونده آنهاست و متعاقباً نیز اختلا به‌های قضائی و قانونی مربوطه به نشانی آنها ارسال خواهد شد. اما نظر به عدم اطلاع عموم مردم از این مهم و عدم توجه درست آنان از نسوی کارکنان دفاتر مزبور، متعاقب دریافت پیامک‌های فوق در مقام مراجعه به محاکم قضائی و تعقیب حضوری پرونده خویش برآمده موجبات تراکم مراجعات به آن مراکز ایجاد فراهم می‌آورد.

عدم آگاهی و تسلط کافی کادر قضائی و اداری محاکم و دادگاه‌ها با سازو کارهای الکترونیکی و رایانه‌ای موجود و منضموبه در آن مراکز به همراه وضع بد نت و سرعت آن، خود موجبات کاهش کارایی فنی و الکترونیکی خدمات قضائی در دستتور کار آنها را نیز تسبیل خواهد شد که

بایسته مطالعه، مداخله و بررسی بیشتر برای آسیب‌شناسی مستمر و موثر و رفع اساسی و کامل کردن آن و دیگر

جهت مطرح‌رود این گفت‌وگوست.

با این توضیحات اجرایی بودن مراجعه به دفاتر مثبت است یا منفی؟

صرف اجباری یسا غیر اجباری بودن مراجعه به آن دفاتر نمی‌تواند و نباید مثبت یا منفی ارزیابی شود. ارائه خدمات الکترونیک قضائی و کارایی موثر و مستمر آن نیازمند سازو کارهای حقوقی، قانونی، اجرایی، رایانه‌ای،

قضائی ابلاغی، به تنهتسا مانع بزرگ و مهمی در راه تحقق نیسل به هدف و اعمال حق مزبور به شمار می‌رود، بلکه در عمل، امکان دسترسی بسیاری از مردم و شهروندان دارای درآمد و توان اقتصادی پایین و محدود را از حیث نظام خواهسی در قوه قضائیه محدود و ممنوع خواهد کرد و زمینه افزایش جرم و جنایت، بزهکاری‌های گوناگون، مشکلات حقوقی و قانونی مستمر و فزاینده آنها و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی مترتب بر آنها را نیز فراهم خواهد کرد که مغایر با اهداف قوه قضائیه و دادگستری مقرر در قانون اساسی به شمار می‌رود.

اینترنتی و آموزشی و فرهنگی متعدد و توأمان و عنایت به جهات مطرح‌روده در بالاست. بدون وجود زیرساخت‌های مشروح و لازم و نبود جهات مزبور یا رفع موانع یادشده، اجبار یا عدم اجبار مراجعه به دفاتر، موثر در مقام نخواهد بود.

با وجود این دفاتر پیش‌بینی می‌شد هزینه ثبت دادخواست کاهش یابد ولی در عمل این گونه نشده است، راهکاری برای حل این مشکل وجود دارد؟

حق دسترسی مردم به محاکم قضائی و دادگستری به‌عنوان مرجع رسیدگی به نظلمات آنها برابر قانون، از حقوق اساسی، شهروندی و بشری آنها به شمار می‌آرد، اما لازمه تحقق این مهم و اعمال این حق، در ایجاد امکان دسترسی آسان و ممکن به محاکم مزبور است. افزایش ادواری و سالانه هزینه‌های کلان دادرسی و خدمات

شهروند حقوق

نقد خدمات دفاتر الکترونیک قضائی در گفت‌وگو با محمدرضا زمانی در مزارعی، وکیل دادگستری

دادرسی نه چندان الکترونیک

قضائی ابلاغی، به تنهتسا مانع بزرگ و مهمی در راه تحقق نیسل به هدف و اعمال حق مزبور به شمار می‌رود، بلکه در عمل، امکان دسترسی بسیاری از مردم و شهروندان دارای درآمد و توان اقتصادی پایین و محدود را از حیث نظام خواهسی در قوه قضائیه محدود و ممنوع خواهد کرد و زمینه افزایش جرم و جنایت، بزهکاری‌های گوناگون، مشکلات حقوقی و قانونی مستمر و فزاینده آنها و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی مترتب بر آنها را نیز فراهم خواهد کرد که مغایر با اهداف قوه قضائیه و دادگستری مقرر در قانون اساسی به شمار می‌رود.

حق دسترسی مردم به محاکم قضائی و دادگستری به‌عنوان مرجع رسیدگی به نظلمات آنها برابر قانون، از حقوق اساسی، شهروندی و بشری آنها به شمار می‌رود

در مقام تأمین بخشی از نیازهای مالی و بودجه‌ای خویش از طریق افزایش مستمر و ادواری هزینه‌های دادرسی و

نخستین راه‌حل در جهت تعدیل هزینه‌های قضائی و قانونی در «تغییر اساسی رویکرد مشهود و حاکم در قوه قضائیه و دولت» از حیث تأمین هزینه‌های جاری دستگاه قضائی و قوه قضائیه است. بدین معنا که ضروری است مراجع مزبور با تغییر نگاه خویش، تأمین بودجه و اعتبارات قانونی و مالی لازم برای هدایت کارکرد موثر و مناسب قوه قضائیه در چارچوب قانون اساسی را به‌دولت سپردند و آن را در عمل به‌قوه قضائیه نسپارند تا قوه قضائیه به‌ناچار

در مقام تأمین بخشی از نیازهای مالی و بودجه‌ای خویش از طریق افزایش مستمر و ادواری هزینه‌های دادرسی و

کارشناسی و ممیزی ادعاها و دعوای مورد درخواست مردم و شهروندان از نسوی یک هیأت کارشناسی سه نفره تعیین صلاحیت‌شده و به موجب قانون از حیث مستندنبودن دعوای قابل طرح و انطباق آن با موازین حقوقی و قانونی مربوطه و ... قرار گیرد تا از طرح دعوای غیرضروری و بلاوجه در محاکم، افزایش پرونده‌های وارده به آنها و کاهش و تعدیل اساسی هزینه‌های مادی و معنوی مترتب بر آن، قویا خودداری شود.

از نظر زمانی چقدر موفق عمل کرده‌اند؟

با وجود نوین بودن تأسیس دفاتر خدمات الکترونیک قضائی و محدودیت‌ها، موانع اساسی و متعدد فنی، قانونی، حقوقی، الکترونیکی و اجرایی پیش‌روی فعالیت آنها، اثربخشی اولیه خدمات آن دفاتر و فرهنگ‌سازی نسبی آنها غیر قابل انکار بوده و مشهود است اما همچنان باید صبور بود و در انتظار تغییرات در جهت اصلاح ایرادات نشست.

با توجه به وسعت تهران یا سایر شهرهای بزرگ تعداد دفاتر پیشخوان کافی است؟

خیر. نظر به حجم فزاینده دعوای و امور حقوقی درخواستی مردم و شهروندان در مراجعه به دفاتر، الزامی کردن روزافزون صلاحیت‌ها و امور حقوقی مربوطه از سوی محاکم قضائی و مرکز آمار و فناوری قوه قضائیه نسبت به دفاتر مزبور، جمعیت بالای کالاشهرهای مانند تهران بزرگ و بعد مسافت کاتش‌سپرها و دفاتر مزبور، افزایش نسبی دفاتر یادشده از ضرورت‌های مورد نیاز برای افزایش کارایی آنها و رضایتمندی بیشتر مردم به شمار می‌رود.

جدیداً به‌جای سرباز، ابلاغیه از طریق پیامک و ایمیل فرستاده می‌شود، به نظر شما این امر مثبت است؟

البته، استحضار دارید که سازوکار ابلاغ اوراق قضائی در دعوای حقوقی و کیفری متفاوت است. ابلاغ اوراق و اخطا به‌های قضائی در دعوای حقوقی در حال حاضر، نوبتاً از طریق مأموران پستی صورت می‌پذیرد و ابلاغ‌های ویژه اوراق مزبور نیز از سوی مأموران ابلاغ محاکم قضائی اما این روند در دعوای کیفری در مرحله تحقیقات مقدماتی در دادسراها، معمولاً از طریق ضابطان دادگستری و کلاتری‌های مربوطه و در مرحله دادگاه‌های کیفری نیز از طریق مأموران پستی مزبور انجام می‌شود و در موارد خاص و ویژه، بنابر تشخیص آن مراجع ممکن است بر لزوم ابلاغ آنها از طریق کلاتری یا ضابطان دادگستری مربوطه نیز اقدام شود. ابلاغ از طریق مأموران تحت امر دادستانی (بگان ویژه دادستانی) در امور کیفری یا دعوای خاص، بنابر تشخیص باز پرس مربوطه و دستور دادستان ذر ربط نیز بعضاً مشهود است و کلاتری‌ها هم در مقام انجام ابلاغ الکترونیکی به‌عنوان یک بر نامه در دستور اقدام و انجام خویش قرار دارند.

با این وجود، لازمه ایجاد امکان ابلاغ الکترونیکی و حذف مکاتیبم سبستی و متعارف ابلاغ اوراق قضائی به ترتیب یادشده در وجود و فراهم آوردن زیرساخت‌های آموزشی، فرهنگی، قانونی، فنی، الکترونیکی و اجرایی لازم و مربوطه است و بدون توجه بدان مهم طرح این موضوع، قافله در گونه موقتیت دستاوردها زل‌زشمند خواهد بود. باید دانست که مردم و شهروندان بسان آموزش‌شگاه و آزمایشگاه و شک جامعه مدنی و شهروندی به شمار نمی‌روند که با طرح‌های غیر کارشناسی‌شده و شتاب‌زده، در مقام آزمایش قرار گرفته و هزینه‌های پیدآ و پنهان و کالای در این ارتباط به آنها و جامعه تحمیل شود!

قضائی ابلاغ یک وکیل وکیل منتظاری از این دفاتر دارد و برای بهتر شدن اوضاع امکان دارد چند پیشنهاد ارائه کنید؟

کسی منکر تحولات و مزایای فناوری‌های نوین الکترونیکی و دیجیتالوینکی نبوده و ضرورتی هم به این انکار نخواهد بود، فواید و بازخوردهای علمی و عملی آن نیز بر ههگان آشکار است. سرعت، فرصت و کاهش هزینه‌ها و سفرهای درون شهری و برون‌شهری و ساماندهی الکترونیکی فعالیت‌ها و امور جاری شهروندان و کشور، پردازش و طبقه‌بندی اطلاعات رایانه‌ای و امکان توأمان و همزمان انجام امور متعدد و مانند آنها، از مزایای دولت الکترونیک به شمار می‌رود.

اگر دولت در راستای اهداف و برنامه‌های مصوب خویش عمل کرده و نسبت به تحقق آنها اقدام کند، از دستاوردهای مهم موثری در ساماندهی الکترونیکی‌امور مردم و خدمات دولتی قابل ارائه به شهروندان خصوصاً در حوزه خدمات الکترونیکی قضائی برخوردار خواهد بود اما تحقق این مهم، منوط به وجود زیرساخت‌های اساسی و جدی مانند وجود اینترنت پرسرعت و واقعی، آموزش همگانی، فرهنگ‌سازی عمومی، تجهیزات و خدمات فنی و پشتیبانی عینی و مستمر و نیز مکاتیبم جبران خسارات وارده به مردم و شهروندان در صورت بروز و ظهور اختلال و نارسایی در دولت الکترونیک است که متأسفانه، نه‌تنها وضع موصوف و زیرساخت‌های آن در جامعه بدرستی موجود و مشهود نبوده، بلکه به لحاظ وضع تأسیسات اینترنت ایران و پایین بودن سرعت آن، برخلاف ادعاها و گزارشات نادرست مطرح‌رود و منتشره و متنوع‌بودن امکان ارائه خدمات الکترونیکی مناسب و رضایتم بخش به مردم و جامعه؛ خسارات فراوان مادی و معنوی به آنها، مشاغل و نیازهای آنان وارد شده و هیچ شخص و مرجعی بدان در عمل پاسخگو نیست!

دولت از حیث تسبیب و مسئولیت حقوقی و قانونی مربوطه خویش و نیز بر اساس الزامات حقوقی مقرر در ماده یک قانون مسولیت مدنی، مواد ۳۰۷-۳۳۸ و ۳۳۱ و ۱۰۴ ذیل اصل سوم و اصول مندرج در فصل نهم قانون اساسی و سایر موازین حقوقی و قانونی مربوطه، مسئول تمامی خسارات وارده ناشی از عدم کارایی دولت الکترونیک و نارسایی‌های حاصله در سیستم اینترنت و سامانه‌های دیجیتالوینکی مربوطه در دوائر دولتی و غیر دولتی بوده و اشخاص حقیقی و حقوقی و مردم و شهروندان می‌توانند خسارات وارده را از هر حیث و جهت از آنها مطالبه کنند و دولت نیز برابر قانون ملزم به جبران خسارات است.

علاوه بر لزوم بازنگری اساسی در وضع دولت الکترونیک و رفع موانع و محدودیت‌های آن، تحقق اهداف مربوط به خدمات الکترونیک قضائی و اهداف اساسی قوه قضائیه، به ترتیب مقرر در قانون اساسی، در مطالعه، شناسایی و رفع رفا نرسایی‌ها و مشکلات موجود قوه قضائیه و دادگستری و بهبود مدیریت قضائی کشور نیز خواهد بود.